

Forord

De nylig overståede Olympiske Lege er et godt eksempel på at vi alle er verdensborgere – i det mindste alle vi der har kontakt med medierne, og det er efterhånden det store flertal over hele verden.

I en positiv optik kan OL ses som en fejring af den globale mangfoldighed og en demonstration af muligheden for at samarbejde efter fælles regler og kriterier. Samtidig er OL også en fejring af de nationale fællesskaber, så OL illustrerer udmærket den nutidige spænding mellem det nationale (nationen opfattet som en enhed), det internationale (forholdene mellem nationerne) og det transnationale (samarbejdet på tværs af nationerne). Derimod fejrer OL ikke den mangfoldighed der kan findes inden for den enkelte nation. Men ser man på de enkelte nationers hold inden for forskellige sportsgrene, kan man ofte iagttage denne mangfoldighed.

I en kritisk optik kan OL også ses som forbundet med magtmisbrug og korrupsion i stor skala. Men også denne side af det transnationale samarbejde (den transnationale korridorpolitik) er en del af verdensborgerens virkelighed, ligesom de store konflikter i verden er det.

Sprog- og kulturpædagogikken er et fagområde som er dybt involveret i mangfoldigheden og det globale udsyn. Vi uddanner alle verdensborgere i en eller anden forstand. Det kan være alene af den grund at vores virksomhed bidrager til at flere mennesker får kendskab til flere sprog og kulturer. Kendskab til flere sprog er klart en fordel for den enkelte, idet ethvert ekstra sprog betyder en potentielt vældig udvidelse af hans eller hendes videnshorisont, kontaktmuligheder og interkulturelle forståelse. Kendskab til flere sprog er også til gavn for samfundet, idet det indebærer et tilskud til virksomheders, institutioners og organisationers kommunikation og samarbejde med flere forskellige dele af verden. Det er ikke mindst relevant i forbindelse med den økonomiske udvikling i lande som Kina, Brasilien, Indien og Rusland, såvel som i forbindelse med de politiske forandringer i de arabiske lande.

Men undervisning og læring i fremmed- og andetsprog går videre end dette, og her vil vi fremhæve tre aspekter af vores virksomhed: Det ene aspekt er den sproglige og kulturelle mangfoldighed i alle samfund: alle de sprogsamfund vi underviser i forhold til,

fx Storbritannien, USA, Tyskland, Frankrig, Danmark, er præget af sproglig mangfoldighed. Det kan være at der er regionale sproglige mindretal, fx baskisk i Frankrig og Spanien, eller grønlandsk i rigsfællesskabet eller dansk i Sydslesvig. Eller det kan være der er sproglige mindretal pga. indvandring, og her er der ofte tale om rigtig mange sprog, i Danmark tales der fx omkring 120 sprog. Hvis man ønsker at lægge vægt på eksistensen af denne sproglige mangfoldighed, kan man i sprogundervisningen gøre opmærksom på den og anerkende den, og evt. diskutere sprogpoltiske problemstillinger i forbindelse med den: Hvilken status har de forskellige sprog? Er der tale om sproglig diskrimination, om sproglig eksklusion og inklusion? Hvilken betydning har modersmålet (førstesproget) for identitet og læring? Hvordan kan man tænke sig et velfungerende flersprogligt samfund? Her har sprog- og kulturpædagogikken meget at byde på i form af kritisk sproglig bevidsthed.

Det andet aspekt vi vil fremhæve, er viden om verden mere generelt. Mens det traditionelt har været sprogfagenes opgave at undervise i forhold til hver deres målsprogsamfund (engelsk: først og fremmest Storbritannien og USA, russisk: først og fremmest Rusland, dansk: først og fremmest Danmark), kan man sige at sprogfagene også kan bidrage til uddannelsen af mere globalt orienterede verdensborgere ved (også) at beskæftige sig med transnationale og globale sammenhænge som fx: Hvad er USA's rolle i verdenssamfundet i dag? Hvad betyder transnational migration for identitetsdannelse og kulturmøder? Hvordan har fx tyrkisktalende i Danmark glæde af de tyrkiske netværk i det øvrige Europa? Hvilken rolle spiller internettet for udbredelsen af ideer i verden? Hvad sker der i de transnationale religiøse netværk – af kristne, af muslimer eller andre trosretninger? Hvad er forholdet mellem sport og politik i tilknytning til OL? Emner som man i princippet kan tage op i alle sprogfag uanset sprog.

Det tredje aspekt vi vil fremhæve, er den mere samfundsrettede eller politiske vinkel der ligger i at beskæftige sig med medborgerskabet, dvs. individets rolle i forhold til samfundet. Det rejser spørgsmål som: Hvad kan man, hvad må man, hvad skal man som medborger i samfundet? Man kan sige at der her er et frigørende perspektiv for sprogundervisningen, idet man sætter særligt fokus på udfoldelsesmuligheder, ansvarlighed, solidaritet og engagement. Et element i dette er spørgsmålet om hvem der har og kan få statsborgerskab (indfødsret) i en bestemt stat med de nøjere definerede rettigheder og pligter dette indebærer. Når talen er om verdensborgeren, som er temaet for dette nummer af Sprogforum, så handler

det om hvordan vi som enkeltpersoner eller grupper kan opfylde en konstruktiv, ansvarlig og solidarisk plads i verden – en verden der er præget af sproglig, kulturel og religiøs mangfoldighed, såvel som af mange alvorlige konflikter. At uddanne til verdensborgere i denne forstand er en opgave som sprog- og kulturpædagogikken har brug for at udvikle yderligere i de kommende år.

Artiklerne i dette nummer kommer rundt om en række af disse forskellige aspekter af globaliseringen og de muligheder den giver sprogfagene for at opdyrke nye sider af deres praksis.

Kronik: Statsborgerskab til verdensborgeren. I kronikken slår *Eva Ersbøll* fast at et verdensborgerskab ikke er et alternativ til det nationale statsborgerskab, mens hun ser det som meningsfuldt at tale om et verdensborgerskab i betydningen *verdensmedborgerskab*. I hendes optik kan verden og verdensborgerne ikke undvære stater for at beskytte og tildele rettigheder, herunder sproglige og kulturelle rettigheder.

Karen Risager: Verdensborgeren i sprog- og kulturpædagogikken. Verdens sprog er globale fænomener, fastslår *Karen Risager*, som i sin artikel præciserer hvad det kan have af konsekvenser for sprog- og kulturpædagogikken. Sprog spreder sig gennem transnational mobilitet. Det samme sprog kan tales som modersmål, andetsprog og fremmedsprog i hele verden. Hendes budskab er derfor at al sprog- og kulturundervisning bør have et globalt sigte som en forudsætning for at udvikle bevidste og engagerede verdensborgere.

Ulla Egidiusen Egekvist og Mads Jakob Kirkebæk: Kinesisk i nordjyske skoler – hvorfor nu det? Artiklens svar på spørgsmålet er: Siden kinesisk ligesom andre sprog er et globalt fænomen, har faget kinesisk mulighed for at uddanne børn og unge i Nordjylland til at blive kompetente verdensborgere. Når elever i Nordjylland lærer kinesisk, gavner det elevernes omverdensforståelse, samtidig med at de får kendskab til kinesisk sprog og kultur som forventes at blive en vigtig konkurrenceparameter på fremtidens globale arbejdsmarked.

Cecilia Karlström og Elisabeth Lezebnik: Et multilingvistisk paradoks blandt globaliserede elever. Forfatterne skriver ud fra deres erfaringer på *Herlufsholm Skole* der er en international skole med elever med brede sprogkompetencer. Når de taler om et flersprogligt paradoks, henviser de til deres observationer af at det er svært for elever at opnå høje karakterer i ikke-sproglige fag med mindre de behersker undervisningssproget på et modersmåls-lignende niveau. Derfor bliver det en vigtig pædagogisk opgave at spotte det sprog eleverne behersker bedst.

Kate Østergaard: Globale muslimske netværk og internettet. I denne artikel præsenteres læseren for den unge etnisk danske kvinde Zeinab der er konverteret til islam. Hun er et eksempel på en deltager i globale religiøse netværk hvor sproglig og religiøs diversitet breder sig på tværs af landegrænser via internettet og satellit-tv. Den teknologiske udvikling bevirker ændrede autoritetsforhold over tid, hvor nye målgrupper har større muligheder for at komme til orde i muslimske transnationle netværk hvis de vel at mærke har adgang til de moderne kommunikationskanaler.

Petra Daryai-Hansen: REPT: Et værktøj til at uddanne verdensborgere. Værktøjet som forfatteren præsenterer i denne artikel, har som mål at styrke sproglig og kulturel mangfoldighed i uddannelserne. Hun introducerer fire konkrete pluralistiske tilgange til sprog og kulturer. Værktøjssættet er beregnet til at udvikle interkulturelle kompetencer hos eleverne der bygger på viden, holdninger og færdigheder. Værktøjet skal i de kommende år afprøves på en international kommunal profilskole i Københavns Kommune.

Ditte Louise Seibert og Birla Marie Svendsen Vincents: Interkulturel pædagogik – med arabisk og dansk som eksempel. De to forfattere er blandt 60 studerende på en ny bacheloruddannelse ved Syddansk Universitet Odense. I artiklen gør de rede for hvorfor der er brug for de pædagogiske, kulturelle og kommunikative kompetencer de opnår qua denne nye uddannelse. Den nye uddannelse er erhvervsrettet mod arbejde i institutioner og organisationer der er karakteriseret ved mangfoldighed.

Bo Lauritzen og Anne Mette W. Nielsen: Globalt medborgerskab i gymnasiet. Forfatterne præsenterer læserne for en analytisk model der kan støtte planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningsforløb med sigte på at unge kan se sig selv som en del af et verdensmedborgerskab. De giver et par konkrete eksempler på hvordan modellen har dannet udgangspunkt for undervisningsforløb i gymnasiet, det ene om trafficking og det andet om netbaseret kommunikation mellem unge i Danmark og Pakistan der handler om forestillinger om levet liv.

Iben Kjærgaard: Fra verdensborger til dansker. I denne artikel vender forfatteren problematikken på hovedet, idet hun diskuterer hvordan regeringers politik gennem lovgivning negligerer nye samfundsborgeres globale kompetencer i bestræbelser på at de opnår danske kompetencer gennem initiativer som fx »Kursus i danske samfundsforhold, dansk kultur og historie«. Hun reflekterer over hvorvidt forestillingen om at nye samfundsborgere skal lære »de grundlæggende værdier og normer i det danske samfund«, ikke blot er udtryk for kulturel og sproglig ensretning.

Tore Bernt Sørensen: Kortslettet kosmopolitanisme: Marginaliseringen af engelsk som andetsprog. Kan man drage sammenligninger mellem engelsk som andetsprog og dansk som andetsprog? Ja, det kan man ifølge forfatteren, som giver læseren indblik i hvordan kombinationen af store skoler med mange elever og dermed muligheder for niveauinddelinger, et inklusionsparadigme samt brugen af undervisningsassistenter i England er blevet centrale forklaringer på hvordan marginaliseringen af engelsk som andetsprog er foregået i det engelske skolesystem. Denne udvikling sker parallelt med øget superdiversitet i det engelske samfund. Derfor overskriften: Kortslettet kosmopolitanisme.

Auður Hauksdóttir: Sproglig og kulturel diversitet – målet for et UNESCO-center i Island. I artiklen beretter forfatteren om et internationalt sprogcenter, som den tidligere præsident Vigdís Finnbogadóttir har stået i spidsen for at etablere med det formål at gøre opmærksom på sprogenes betydning for menneskeheden.

Åbne sider: Jette Luna: Revitalisering af garifunaernes sprog og kultur. Når et folk som garifunaerne mister deres sprog og kultur, er det et resultat af en bevidst sprogpolitik som har etsprogethed og monokulturalitet som mål. Det er også en bevidst sprogpolitik at fremme flerkulturalitet og flersprogethed. Internationale vedtagelser i regi af FN og UNESCO støtter garifunaerne i at revitalisere deres tabte sprog og kultur. Det er artiklens ærinde at fortælle læseren hvordan det sker blandt andet som en del af IBIS' arbejde.

Derudover indeholder dette nummer følgende rubrikker: *Godt Nyt* med udvalgt ny litteratur på Danmarks Pædagogiske Bibliotek til emnet Verdensborgeren samt *Andet Godt Nyt* og *Meddelelser*.

Med dette nummer ønsker redaktionen at bidrage med ny viden om vilkår for at uddanne mennesker til verdensborgere i det danske uddannelsessystem. Et af temanummerets centrale budskaber er: »Når vi lærer nye sprog og får kendskab til nye kulturer og nye samfund, uddanner vi os til verdensborgere. Det sker også, når vi som udlændinge lærer dansk og får kendskab til kultur- og samfundsforhold i Danmark.«

Dette budskab har vi fået oversat til en række sprog, og oversættelserne er anbragt rundt omkring i nummeret. Vi opfordrer læserne til at læse, gætte sig frem til betydninger, undre sig

God læselyst!
Redaktionen